

Motion till riksdagen

1988/89:Fi29

av Karl Erik Olsson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1988/89:47 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m.

Sammanfattning

Behovet av förnybara miljövänliga naturresurser och det omfattande kravet på en levande landsbygd är några av de kriterier som måste ligga till grund för utformningen av den framtida jordbrukspolitiken. Det är därför förvånande och enligt vår uppfattning rent felaktigt att som jordbruksministern göra bedömningen att marken saknar en alternativ användning och att det används för mycket kapital och arbete inom jordbruket. Slutsatserna man kan dra av andra beslut tagna av riksdagen om miljö, hälsa och regionalbalans talar för raka motsatsen.

Dagens miljösituation i världen med storskalig miljöförstörelse genom försurning, förgiftning och klimatförändringar kan leda till att det ekologiska systemets produktionsförmåga kommer att avsevärt nedsättas. Det är därför vår uppfattning att jordbrukspolitiken och beredskapsmålet måste utformas så att man tar hänsyn till en förändrad miljö- och naturressurssituation.

De konsumentpolitiska målen som uppställs bör enligt vår mening kompletteras med ett delmål, ett folkhälsomål. Därigenom skulle det bli lättare att utforma kvalitetskriterier och även gå in på huruvida livsmedelsproduktionen motsvarar den folkhälsokost som människor borde äta.

Inkomstmålet bör enligt vår mening omformuleras så att jordbruket bör garanteras en rimlig företagsekonomisk lönsamhet. Samtidigt vill vi framhålla att en viktig princip för den nationella jordbruksprispolitiken, som inom en överskådlig framtid kommer att behövas, skall vara att jordbrukarens inkomster erhålls som ersättning för producerade varor – inte som ersättning för "icke-produktion".

Regeringens kritik mot den negativa påverkan som jordbrukssektorn skulle ha på samhällsekonomin anser vi felaktig. Produktionstillväxten inom denna sektor har under 80-talet varit hög, i de flesta fall högre än i industrin. Genom ett effektivare utnyttjande av lediga resurser i jordbruket, genom så kallad alternativ produktion av råvara till energi och industrisektorerna, skulle det vara möjligt att utnyttja den höga produktiviteten, förbättra producenternas ekonomi, minska miljöpåverkan och närma sig målet om att "Hela Sverige skall leva".

I propositionen talas om ett mindre intensivt och resurssnålt jordbruk. I detta resonemang bortses ifrån att marken som naturresurs på sikt kan vara i högsta grad begränsad. Rätt utvecklad odlingsteknik möjliggör ett miljövänligt och högproduktivt jordbruk. Genom att förbättra odlingssystem och

odlingsmetoder kan även jordbruket ta tillvara det kvävenedfall som annars lätt "tvättas ut" och blir till ett miljöproblem. Det är även angeläget att göra det möjligt för alternativa odlingsmetoder att utvecklas och öka i omfattning.

Avregleringen av jordbruket är en fråga som inte bara berör Sverige. Det krävs en ömsesidig avreglering i världen för att inga nya snedfördelningar skall uppstå på den nationella och internationella marknaden.

Det krävs även en bättre marknadskontakt i prissystemet än vad som i dag föreligger. Spannmålsregleringen måste utvecklas i den riktningen så att det inte blir möjligt att producera en obegränsad volym till ett fast pris.

Propositionen

I en anmälan, bil. 2, till propositionen om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m. 1988/89:47, framlägger jordbruksministern regeringens syn på framtidens livsmedelspolitik och målen för den svenska politiken på detta område.

Jordbruksministern uttrycker i sin framställning de mål som skall uppställas för den framtida livsmedelspolitiken och de förändringar som har uppkommit i den förda politiken sedan beslutet för en samlad livsmedelspolitik fastlades av riksdagen 1984/85 (prop. 84/85:166, JoU 33, rskr. 393). Jordbruksministrernas redogörelse skiljer sig på flera väsentliga punkter från de beslut som togs 1984/85.

Sålunda refereras till det, enligt vår mening, tvivelaktiga försvarspolitiska beslutet 1987 och hävdas att beredskapsmålet skulle kunna uppnås med 2 miljoner hektar åker. Att kunna garantera livsmedelsförsörjningen såväl i fred som under avspärning och krig har tidigare under lång tid varit ett av de tunga argumenten för att bevara en av vissa andra skäl för stor åkerareal.

Då det gäller konsumentmålet gör jordbruksministern en kraftig markering för att pressa ner priserna på livsmedel utan att på motsvarande sätt skärpa kravet på den andra delen av konsumentmålet, livsmedelskvaliteten.

I bedömningen att jordbrukarna har en "unik ställning" genom den nuvarande formuleringen av inkomstmålet kan man tolka in en kritik, nämligen att inkomstmålet inte skulle vara så hårt formulerat.

Till dessa och andra frågor rörande målformuleringen för den framtida jordbrukspolitiken återkommer vi mera utförligt nedan.

När begreppet livsmedelspolitik introducerades i den jordbrukspolitiska debatten 1983 i samband med livsmedelskommitténs tillsättande kändes det för de flesta som välmotiverat. Då emellertid mycket mer än livsmedel kan och kommer att produceras från den svenska marken föredrar vi i detta sammanhang att använda begreppet jordbrukspolitik.

Beredskapsmålet

Vilken areal och vilken produktionsvolym är nödvändig och lämplig?

Det har rått stor enighet om detta mål i 1985 års beslut, "att trygga vår livsmedelsförsörjning såväl i fred som under avspärning och krig".

Regeringen har nyligen meddelat att man avser att tillsätta en ny försvarsutredning i syfte att tidigarelägga 1992 års försvarspolitiska beslut.

Mot. 1988/89
Fi29

Med denna åtgärd torde även regeringen ha visat att antagandena som låg till grund för 1987 års försvarspolitiska beslut var bristfälliga och att även åtgärderna med anledning av den nu pågående försvarsutredningen måste begränsas. Vi anser det därför felaktigt att dra för omfattande slutsatser med anledning av 1987 års försvarsbeslut. Däremot delar vi uppfattningen att en mera omfattande utredning måste ligga till grund för beredskapsplaneringen och att den regionala försörjningsförmågan bör ägnas en ökad uppmärksamhet.

Vi vill emellertid särskilt fästa uppmärksamhet på en annan och ny aspekt på beredskapsmålet. Under de senaste årtiondena har så kallade fredskriser inträffat för olika varuområden som till exempel olja, socker och koppar.

Dagens miljösituation i världen, med storskalig miljöförstörelse genom förorening, förgiftning och klimatpåverkan, kan snabbt leda till att ekosystemets långsiktigt uttömliga produktionsförmåga inte kan upprätthållas. Det finns redan i dag vetenskapsmän som anser att de senaste årens sämre skörderesultat kan ha ett samband med detta förhållande. Även om så inte skulle vara fallet vet vi att då innevarande skördeår gått till ända världens lager av spannmål sannolikt reducerats till en nivå som ligger under den som anses nödvändig ur beredskapssynpunkt. Vi vill därför framhålla att ett framtida beredskapsmål även bör innefatta en beredskap med hänsyn till en förändrad miljö- och naturresurssituation.

Konsumentmålet – livsmedel av bra kvalitet till rimliga priser

I huvudsak delar vi jordbruksministerns ambition att ge konsumenterna livsmedel till lägre priser än i dag. Då råvarukostnaderna endast svarar för en mycket liten del av livsmedelns slutpris kan inte särskilt mycket åstadkommas genom ett sänkt pris till producenten. Det gäller att åstadkomma ett system som gör att så mycket som möjligt av priset når producenterna och inte "spills" i regleringssystemet. Härtill återkommer vi nedan under "Medel".

Ett sätt att uppnå ett rimligare livsmedelspris är att sänka momsen på mat. Vi har i skattepolitiska sammanhang framfört detta förslag, men det bör beaktas även under denna rubrik.

Propositionen aktualiserar 1986 års livsmedelsutredning som behandlar konsumentmålet. I såväl förädlings- som grossistleden finns en betydande koncentration och i detaljhandelsledet en överetablering. Dessa förhållanden kan medverka till att priserna inte alltid begränsas så långt som möjligt. Oavsett jordbrukets prisregleringssystem vore det angeläget att studera om partihandelsledets dominans över detaljhandeln leder till konkurrensbegränsningar och därmed till för höga livsmedelspriser.

Vi anser att som ett delmål i konsumentmålet bör ett folkhälsomål formuleras. Därigenom skulle det bli lättare att utforma kvalitetskriterier och även gå in på huruvida livsmedelsproduktionen motsvarar den kost som människor borde äta.

I samband med en ökad internationell integration och en ökad frihandel med livsmedel framstår livsmedelskontrollen av import som alltmer angelägen. Svenska livsmedel håller en mycket hög kvalitet i en internationell jämförelse. Detta beror dels på att vi har klimatiska förutsättningar för

produktion med mindre kemikalier än i varmare länder, dels beror det på att vi ålagt oss mer restriktioner för kemikalier och mediciner än många importländer. Det är därför ett angeläget konsumentintresse att livsmedel som producerats på ett i Sverige förbjudet sätt inte får importeras.

Mot. 1988/89

Fi29

Inkomstmålet – ny utformning?

Som jordbruksministern påpekar finns det i dag svårigheter att på ett lämpligt sätt bedöma mot vilka grupper och på vilket sätt jordbrukarnas standardjämförelse skall göras. Allt fler jordbrukare är deltidjordbrukare och fritidsjordbrukare. Många har inkomst av skogsbruk och ibland även av annan rörelse.

För vår del vill vi därför framhålla att det i dagens läge, med en heterogen jordbrukarkår, är mest lämpligt att bedöma jordbrukarna som företagare. Så länge jordbruksnäringen på något sätt är reglerad, och det lär den förbli under överskådlig tid, måste emellertid ett inkomst- eller lönsamhetsmål uppställas. Den formulering vi här vill förorda är "en rimlig företagsekonomisk lönsamhet". Det innebär att jordbrukaren vid normal effektivitet har rätt att kräva såväl en rimlig långsiktig förräntning på det investerade kapitalet som en rimlig ersättning för det arbete som utförs, både eget och lejt.

För att kunna fungera väl som företagare måste det på något område finnas utrymme för utveckling och expansion. I regeringens proposition bortses ifrån sådana möjligheter. I stället antyds att volymen i jordbruket skall minskas både vad avser arbete, kapital och areal.

Det regionalpolitiska målet

Jordbrukarnas inkomster i en viss del av landet har naturligtvis betydelse för regionens överlevnadsmöjlighet. Av detta skäl har denna fråga aktualiserats redan ovan.

Det borde emellertid vara av stort värde om olika regionalpolitiska insatser kunde samordnas. Därför skulle det te sig fördelaktigt om det regionalpolitiska stöd som jordbruket kan behöva kunde utgå – liksom när det gäller industri och annat näringsliv – ur en samlad regionalpolitik i stället för att vara en del av jordbrukspolitiken.

Såväl i propositionen som i en del under sentid publicerade rapporter, har det antytts att det skulle vara möjligt att förskjuta lönsamheten inom jordbrukssektorn från slättbygderna till skogs- och mellanbygder. Vi vill påpeka att en sådan förskjutning till viss del redan skett genom att animalieproduktionen blivit lönsammare på spannmålsproduktionens bekostnad. Att gå längre på denna väg genom en statlig omfördelningspolitik är mycket svårt. Om man ytterligare stödjer den produktion som nu sker i skogs- och mellanbygder, dvs. mjölk- och köttproduktionen, är det inte omöjligt att denna flyttar ut på slätterna där markens avkastningsnivå även framgent kommer att ligga högre.

Miljömålet – med långsiktiga naturresurssynpunkter

Mot. 1988/89

Fi29

Det råder i dag stor politisk enighet om att jordbrukets miljöproblem måste åtgärdas. Därför måste kemikalieanvändningen minimeras och läckaget av växtnäring bringas ner till en nivå som naturen tål. De åtgärder som riksdagen redan beslutat om såsom avgifter på handelsgödsel och bekämpningsmedel, regler för stallgödselhantering och större andel bevuxen mark är ett led i detta arbete.

I propositionen talas om ett mindre intensivt och resurssnålt jordbruk. I detta resonemang bortses ifrån att marken som naturresurs på sikt kan vara i högsta grad begränsad. Rätt utvecklad odlingsteknik möjliggör ett miljövänligt och högproduktivt jordbruk. Genom att förbättra odlingssystem och odlingsmetoder kan jordbruket även ta tillvara det kvävennerfall som annars lätt "tvättas ut" och blir ett miljöproblem.

Det är även angeläget att göra det möjligt för alternativa odlingsmetoder att utvecklas och öka i omfattning. Kunskapen inom den alternativa odlingen – utan kemikalier och handelsgödsel – kan också komma till nytta inom en anpassad konventionell odling. Det är angeläget att forskning och utveckling inom detta område får ökat stöd från samhället.

Det svenska odlingslandskapet är ett kulturarv som har ett värde i sig. Det är därför viktigt att jordbrukspolitiken medverkar till att odlingslandskapet så långt möjligt bevaras. Ett stöd endast för att hålla marken öppen skulle dock vara ett slöseri med resurser som opinionen sannolikt snart skulle finna mindre väl motiverat. Därför skall odlingsjorden och odlingslandskapet *nyttjas och hävdas*.

Jordbruket kan också mycket snart bli en väsentlig kraft i miljöarbetet och medverka till att lösa miljöproblem på andra håll i samhället. Sålunda kan jordbruket producera råvaror som är förnybara och miljövänliga för att ersätta miljöskadliga och ändliga råvaror som t.ex. kol, olja och uran. Dessa nya råvaror har ett stort intresse både i energisektorn, för massaproduktion och i den kemiska industrin. Det är angeläget att regering och riksdag snarast kommer till beslut avseende de ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken som skulle göra dessa miljövänliga jordbruksråvaror mer ekonomiskt konkurrenskraftiga.

Samhällsekonomiskt mål

Regeringen klagar över en negativ påverkan på samhällsekonomin från jordbrukssektorn. Det är värt att notera att jordbruket i Sverige haft en mycket hög produktivitetstillväxt under 1980-talet, i de flesta fall långt högre än industrin. Genom att utnyttja lediga resurser i jordbruket för s.k. alternativ produktion av råvara till energi- och industrisektorerna skulle det vara möjligt att utnyttja den höga produktiviteten, förbättra jordbrukarnas ekonomi och samtidigt närma sig målet – "Hela Sverige skall leva".

Vi vill här dessutom understryka det krav vi tidigare framfört att god miljö skall vara ett centralt mål i den ekonomiska politiken. På samma sätt är det angeläget att för framtiden bevara och förkovra produktionsförmågan i ekosystemet – i detta fall den del som utgöres av åkerjord. Bevarade

ekologiska produktionsresurser är den bästa garantin för en positiv och varaktig tillväxt i ekonomin.

Mot. 1988/89
Fi29

Internationell utveckling – avreglering

De stora överskott av livsmedel som uppstått på världsmarknaden under 1980-talet, särskilt efter 1985, har aktualiserat frågan om en reform av jordbruksprissystemen i i-länderna. Frågan har utretts inom OECD och är föremål för förhandlingar inom GATT.

Avreglering är dock inte en fråga för Sverige ensamt, det krävs en ömsesidig avreglering i världen för att inte ny snedfördelning skall uppstå på den nationella och internationella marknaden. En sådan avreglering skulle leda till att världsmarknadspriserna steg till en mera rimlig nivå, sannolikt i höjd med produktionskostnaden i det priseffektivaste landet. Även i ett sådant läge skulle svenskt jordbruk ha goda förutsättningar att hävda sig. Många livsmedel är färskvaror och marknaden är ofta regionaliserad. Sämst förutsättningar för svensk konkurrens föreligger på lätttransporterade bulkvaror, medan specialiserade produkter av hög kvalitet skulle ligga bättre till. Det är viktigt att hålla isär avregleringsdebatten och frågan om EG-anpassning. EG är nämligen till sin karaktär en tullunion med ett högt gränsskydd och högt jordbruksstöd.

Medel

I propositionen framförs tanken att reducera prisstödet och i stället stödja jordbruket via arealbidrag eller s.k. brukarstöd.

För vår del vill vi framhålla att en viktig princip för den nationella jordbruksprispolitik, som inom överskådlig tid ändå kommer att behövas, skall vara att jordbrukarnas inkomster erhålls som ersättning för producerade varor – inte som ersättning för "icke-produktion". Detta skulle nämligen snabbt leda till ett dåligt resursutnyttjande av såväl arbete som mark och förmogenhetsförskjutningar.

Det krävs emellertid en bättre marknadskontakt i prissystemet än vad som i dag föreligger. Därför är det ganska naturligt att spannmålsprisregleringen ändras så att det inte blir möjligt att producera obegränsad volym till fast pris. I stället skulle ett system med kontrakt eller avtal kunna övervägas där större hänsyn togs till olika kvalitet vid prissättningen.

Det bör emellertid föreligga en öppen och obegränsad produktionsmöjlighet på något område. På energi- och industriråvaruområdet är de totala volymerna så stora att detta skulle vara möjligt. Problemet är att betalningskraften för närvarande är svag. Som tidigare påpekats kan detta snabbt komma att ändras både genom marknadsförändringar och genom politiska beslut.

Om prissystemet ändras så att ett mindre överskott produceras och därigenom även exportförlusterna begränsas blir det möjligt att betala bättre för rätt volym av rätt kvalitet. Den s.k. överskottsareal som därvid uppstår kan då utnyttjas för marginalproduktion med marginalkostnader och det blir möjligt att konkurrera på andra marknader till lägre priser än i dag.

Hemställan

Mot. 1988/89

Fi29

Med anledning av vad som i motionen anförts hemställer vi
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i
motionen anförts om jordbrukspolitikens framtida mål och medel.

Stockholm den 16 november 1988

Karl Erik Olsson (c)

Karin Starrin (c)

Stina Gustavsson (c)

Göran Engström (c)

Sven-Olof Petersson (c)

Marianne Jönsson (c)

Lennart Brunander (c)